

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H.C. van der Ent, Elburg; Ds. L.W. van der Meij, Alphen a.d. Rijn; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Zeist; Ds. P. van Zonneveld, Driebergen; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, 4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

Kus de Zoon

”En uit Zijn mond ging een tweesnijdend scherp zwaard”.

Openbaring 1 : 16m.

Christus na Zijn opstanding heeft Zich geopenbaard. Velen hebben Hem gezien. Ze zijn ooggetuigen geweest dat Hij waarlijk is opgestaan. Maar ook na Zijn hemelvaart heeft Christus Zich geopenbaard.

Ik denk aan Paulus op de weg naar Damascus, en aan Stefanus vlak voor zijn marteldood. Het meest denken we echter aan de apostel Johannes toen hij als balling was op het eiland Patmos.

Aan Johannes heeft Christus Zich getoond in al Zijn heerlijkheid en majesteit. En Johannes heeft ook gezien dat uit de mond van de verheerlijkte Christus een tweesnijdend scherp zwaard ging.

Eerlijk gezegd -, betreffende dat laatste, zijn we een beetje verbaasd. Uit de mond van Christus een zwaard -, dat zijn we zo niet gewend; uit Zijn mond liefelijke en troostrijke woorden, dat zijn we meer gewend. Zeker - die woorden komen ook uit Zijn mond.

Wanneer een mensenkind door schuldbesef getroffen en verslagen tot Hem komt gevloeden, dan worden gehoord uit Zijn mond die heerlijke woorden: mijn zoon, mijn dochter, wees welgemoed, uw zonden zijn u vergeven. Als een mensenkind het leven bij zichzelf niet meer kan vinden, maar alleen de dood, dan spreekt Hij: Ik leef, en gij zult leven. Als een mensenkind moet buigen onder God en alleen toorn en vloek overhoudt, dan spreekt Hij: Ik voor u, daar gij anders de eeuwige dood had moeten sterven. Wanneer een mensenkind bevreesd is voor allerlei machten en krachten, dan wordt uit Zijn mond gehoord: vrees niet, Ik ben met u al de dagen tot de voleinding der wereld.

O welke liefelijke en troostrijke woorden kunnen uit de mond van Christus komen! Hebt u er ondervinding van? Hebt u ze weleens gehoord?

Woorden die in verbazing zetten; woorden die aanbiddende verwondering geven. Woorden die sprakeloos maken en waarvoor de eeuwigheid nodig is om ervan te zingen.

Maar dat er nu ook een zwaard uit Christus' mond komt - dat is wat! We zouden onze schouders ongelovig willen optrekken. We zouden onze ogen ongelovig willen afwenden. *We zouden onze oren ongelovig willen stoppen.* Is het wel zo? Past dit wel bij de verheerlijkte Christus? Een zwaard is zo werelds. Dat behoort toch niet in de hemel, en dat past toch niet bij de Christus in Zijn verhoging? Maar stil - het staat er wel, het staat in Gods Woord, het is een werkelijkheid. Uit de mond van Christus gaat een tweesnijdend scherp zwaard!

Wat een zwaard is, weten we wel. Het is een dodelijk wapen. Wie een zwaard heeft aangegord, denkt aan vijanden, vijanden die of naar het leven staan of vijanden die bestreden, overwonnen en gedood moeten worden. Als Christus Zich openbaart met een zwaard dan is dat huiveringwekkend voor al Zijn vijanden.

Bovendien is dat zwaard uit Christus' mond scherp. Dat staat er duidelijk bij. Het is niet bot, maar scherp. Verder wordt nog gezegd, dat het tweesnijdend is. Dat betekent: het raakt altijd, naar de ene of naar de andere kant.

Het doorhuivert ons: deze Christus, met zulk een zwaard uit Zijn mond.

Nu zouden wij kunnen denken, dat af en toe dat zwaard uit Zijn mond komt.

Evenwel - dat is niet waar. 't Is permanent. De aanhef van de brief aan Pergamus zegt dat. "Dit zegt Hij, Die het tweesnijdend scherp zwaard heeft". Voortdurend komt dus dat zwaard uit Zijn mond. Gisteren en vandaag en morgen. Altoos.

De betekenis daarvan wordt duidelijk in genoemde brief. In de gemeenten van Pergamus werd de tucht niet geoefend. Er was geen buigen onder Christus, geen gehoorzamen aan Christus. Zondige praktijken liet men voortbestaan. Christus laat schrijven aan die gemeente: "Bekeer u; en zo niet, Ik zal u haastelijk bijkomen, en zal tegen hen krijg voeren met het zwaard Mijns monds". Dus, als de gemeente van Pergamus niet naar de gegeven opdracht de sleutels van het Koninkrijk der hemelen hanteert, niet zelf de tucht oefent, dan zal Christus dit doen. Hij zal opstaan tot de strijd. Hij zal komen met dat tweesnijdend scherp zwaard uit Zijn mond. Hij zal de zondaars, de overtreders, hen die zich niet buigen onder Zijn gezag, Zijn vijanden verdelgen.

Moet deze Christus met dat zwaard uit Zijn mond, dat naar de ene en naar de andere kant raakt, ons niet doorhuiveren? Of we nu ter linker- of ter rechterhand staan, dat maakt niet uit. En let erop - Christus komt niet pas straks - op Zijn dag - met dat zwaard. Hij is er nu reeds.

De Schrift noemt ons allen vijanden, vijanden van God en van Christus. We buigen niet onder Zijn geboden, we zijn kinderen van de ongehoorzaamheid. En dat niet onbewust, maar willens en wetens. Moeten we nu niet beven? Beven vanwege deze Christus met dat tweesnijdend scherp zwaard uit Zijn mond?

Of gaan we nu wegvlugten? Maar als dat zwaard ons dan treft?

Weet dat deze grote Christus vijanden maakt tot beminnaars van de Heere! Dat wonder doet Hij nog. Hij maakt van ongehoorzamen gehoorzame kinderen, die vragen: Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal. Het voorbeeld daarvan is Paulus op de weg naar Damascus. Groot is Christus' kracht ten verderve, maar ook groot is Zijn kracht ten leven.

Waarom nog niet dodelijk getroffen door dat tweesnijdend scherp zwaard uit Zijn mond? Terwijl ik één brok vijandschap ben, terwijl ik mij niet wil buigen onder Zijn geboden in kinderlijke gehoorzaamheid? Waarom nog niet?

Och - we zitten zoveel met onze waaroms. We slingeren ze naar boven. Maar dat dit waarom er toch is. Waarom nog niet getroffen door dat zwaard?

Daar is maar één antwoord op: omdat Hij geen lust heeft in uw dood!

Och - dat ge dan nu kust de Zoon, van ouds u toegezegd. Eer u Zijn toorn verdelg' voor aller ogen.

Ds. v.Z.

Van de administratie

We kunnen nu voor de afgelopen periode gelukkig weer opgaven van nieuwe abonnees melden en wel 4 stuks.

Aan giften mochten we f 135,- ontvangen, waarvan f 25,- als nagift voor de ontmoetingsdag in Sliedrecht. Voor alles hartelijk dank.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Van de Redactie

1. **Ontmoetingsdag te Kampen.** We herinneren even aan deze dag, die D.V. zal worden gehouden op zaterdag 10 september a.s. in het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente aan de 2e Ebbingestraat. Als sprekers staan op het programma: voor de *morgensamenkomst*, aanvang 10.30 uur, de predikanten Blom, Vlietstra en Hoefnagel en voor de *middagsamenkomst*, aanvang 2 uur, de predikanten Boogaard, Van der Ent en Bouw.

2. **Bijbeldag te Gent.** Het was niet mogelijk reeds in dit nummer een verslag op te nemen van deze dag. De bedoeling is dat er in het volgende nummer een verslag komt.

3. **School voor Dundas en Hamilton.** In het vorige nummer is verantwoord een gift van een Chr. Geref. kerk. Welke kerk was niet bekend, wel het nummer van de bankrekening dat werd vermeld. Ik ben nu nader op de hoogte, zodat ik kan vermelden, dat deze grote gift van f 2.050,- kwam van de Chr. Geref. kerk te Rijnsburg. Nogmaals hartelijk dank. Het zal ook de mensen daar goed doen dit te lezen. Inmiddels kwam er per postbank binnen van H.J. te O. een bedrag van f 276,54 en wegens een lezing van ds. G. Hamstra op 19 mei te Opheusden een bedrag van f 276,56, dus samen f 553,10. Ook hiervoor hartelijk dank.

Na het gereedkomen van de bovenstaande verantwoording ontving ik tot mijn verrassing nog een collecte van de Chr. Geref. kerk te Noordeloos tot een bedrag van f 1.359,75 en een gift van mw. BM van f 50,-. Ook hiervoor uiteraard veel hartelijke dank.

B.

De Paaskerk na de opstanding

3.

Samenvatting toespraak van Ds. de Romph tijdens de Bewaar het Panddag te Sliedrecht. Alleen de Vorst des levens kan ons van al dat ongelooft en kleingelooft en zwagelooft afhelpen. En daar is Hij mee bezig na Zijn verrijzenis uit het graf. Hij heeft de dood overwonnen in het graf. De dood van zonden en misdaden, waarin we na onze diepe val verzonken liggen. Nu gaat Hij ook de dood overwinnen in het hart van Zijn volk. De dood van zonde en ongerechtigheid, maar ook de dood van twijfel en ongelooft, van moedeloosheid en angst. We zien Hem van de een naar de ander gaan. Hij zoekt ze op, die zichzelf niet helpen kunnen en van angst dreigen verteerd te worden. Hij loopt achter hen aan om ze af te helpen van al hun angstgedachten en van al hun ongelooft en vergeten van Zijn beloften, van al hun verkeerde gedachten, waardoor zij zich door de vorst der duisternis laten leiden.

Wat een heerlijke Heiland is de Middelaar, die in het graf gelegen heeft en ook daar alles voor zondaren heeft volbracht. Hij kwam door de dood heen tot het leven. Ja, Hij heeft een nieuw leven aan het licht gebracht. Het leven van verzoening met God, van vergeving van al onze zonden, ook van verlossing uit alle macht en geweld des duivels, de grote verleider van ons mensen. Hij voert ze mee op Zijn doodsweg tot het nieuwe leven. Hij trekt ze mee uit het zondegraf en verlost ze van alle verderf en ondergang. Hij brengt ze tot het leven van vertroosting en bewaring en Hij brengt ze tot het kindschap Gods en tot de vrede met God. Hij doet hen al Zijn liefde en genegenheden ondervinden tot in alle eeuwigheid.

Met dit leven komt de Vorst van Pasen tot de Zijnen. Wat heerlijk voor de jongeren en wat zalig ook vandaag nog voor arme zondaren, die machteloos gebonden liggen en zichzelf niet verlossen kunnen van het vreselijk ongelofte en zichzelf niet in het Paasleven kunnen zetten. Wat hebben wij die Zaligmaker nodig. Weet u, wat nu zo'n genade is, dat Christus de Zijnen niet aan hun lot overlaat. Wat heeft de Heere toch een werk aan Zijn kerk. Wat heeft de Heere een werk aan één zondaar. Hij moet treurende vrouwen vertroosten, bedrukte discipelen opbeuren. Hij moet zondige Petrusen herstellen in hun ambt en een Thomas overwinnen door de kracht van Zijn verschijning. Hij heeft niet alleen het leven afgelegd tot betaling van de schuld, maar Hij zoekt ze ook op. Hij is bezig ze te brengen tot de blijde zekerheid van het kindschap Gods.

Hij trekt ze mee op die doodsweg tot het eeuwige leven. Hij verbreekt door Zijn opstandingskracht alle kluisters en werpt alle boeien, waardoor wij gebonden liggen, af. Hij vertoont Zich in Zijn opstandingsheerlijkheid, waardoor het doodleven moet wijken. Waar Hij Zich vertoont in Zijn Paasheerlijkheid, daar vallen alle belemmeringen weg en smelten alle bezwaren als sneeuw voor de zon. Want Hij heeft de dood der onmogelijkheden voor hen gedragen in het graf en in de dood en heeft het eeuwige leven aan het licht gebracht.

Het ongeloof ziet alleen maar stenen, maar het geloof in de verrezen Paasvorst zet ons in de ruimte. Hij weet het ongeloof te breken en het geloof te werken in de harten der Zijnen. Hij opent de ogen der blinden en richt de gebogenen op. Hij openbaart Zich in Zijn overwinningskracht van Pasen. Hij zal hen die dwalen brengen in het rechte spoor. Hij komt afzonderlijk tot dat afgedwaalde schaap en brengt het terecht. Hij weet het hart te bereiken en Hij weet er binnen te komen. Hij brengt ze in aanbidding en verwondering aan Zijn voeten. O, wat een trouw en liefde blijkt hier van de Herder der schapen.

Op wonderlijke wijze vertoont Hij Zich aan Thomas. Hij houdt geen diepzinnige verhandelingen om Thomas er van te overtuigen, dat Hij waarlijk is Degene die aan het kruis stierf en nu is opgewekt. Nee, Hij openbaart Zich in Zijn alwetendheid. Want zonder dat Thomas gesproken heeft, weet Christus wat er in hem leeft. Zo worden harten getroffen en zielen geraakt. Zo worden pijlen afgeschoten, zodat ze treffen in harten van 's konings vijanden. En als de Heere zo treft, dat vallen al onze voorwaarden; dan blijven we met al onze ja-maars nergens meer. Het is Zijn liefdevolle openbaring, die diep beschaamt. En als Thomas zo door Christus heerlijkheid overwonnen is, komt hij tot zijn heerlijke belijdenis. Zo door de alwetendheid van Christus getroffen, barst het eruit: Mijn Heere en mijn God!

Ze hebben nog zoveel onderwijs nodig. Hij spreekt tot hen: "Moest de Christus niet al deze dingen lijden en also tot Zijn heerlijkheid ingaan"? En beginnende van Mozes en al de profeten legde Hij hen uit, hetgeen van Hem geschreven was. Hoe komt het, dat zij met het kruis vastlopen? Hoe komt het, dat ze met het graf geen raad weten? Omdat bij al de problemen die ze hadden, één probleem gebleven was en dat is het probleem van hun zonden. Ze hebben er geen erg in gehad, dat als het kruis op Golgotha niet gestaan had en als Jezus niet in het graf gelegen had, dan was het vraagstuk van de zonde niet opgelost.

Geen kruis en geen graf betekende, dat we

nog in onze zonden zijn. Dat moeten ze gaan ontdekken. Zo moeten ze de Schriften leren lezen om de waarachtige Zaligmaker en Verlosser te leren kennen. Dat is Degene die door lijden tot heerlijkheid zou gaan, opdat Hij de schuld van Zijn volk zou vereffenen. Hij laat hen zien, dat zij alleen maar gebaat zijn bij een Zaligmaker die sterft aan een kruis en begraven wordt in een graf. Kostelijk onderwijs hebben die mensen daar ontvangen. Zij zijn ingeleid in de verborgenheden van Godsgetuigenis. Hij zoekt ze meet te trekken op de weg des levens. Hij wil ze brengen tot en hen doen delen in de heilsweldaden die Hij voor hen verworven heeft. Hij wil ze optrekken uit de duisternis van Godsgetuigenis. Hij zoekt ze mee te brengen tot de hoogte van het leven. Hij brengt ze tot het kindschap Gods.

Op de Paasmorgen spreekt Christus Zijn discipelen aan als 'Mijn broeders'. Een naam die Hij voor hen verworven heeft door Zijn lijden en sterven. Zij zijn broeders van de Heere Jezus geworden. Wat een wonder. Ze hebben het er niet naar gemaakt. En het is eigenlijk te groot om het te geloven. Een broeder of zuster des Heeren te mogen zijn. Het is niet, omdat wij het ons waardig keuren, maar Christus heeft die naam voor de Zijnen bereid. Van zulke albedervers als wij zijn, zegt Hij 'Mijn broeders'. Hij schaamt Zich niet hen broeders te noemen.

Schuldige zondaren zijn broeders en zusters van de Heere Jezus Christus geworden. Maria Magdalena moet het aan die verslagen en bedroefde discipelen gaan zeggen, dat zij broeders zijn van de opgestane Levensvorst. En wat houdt dat in? Broeders hebben eenzelfde vader. Die arme en ellendige mensen, die mogen het weten, dat God om Zijn Zoons Christus wil, ook hun God en Vader is. En als u broeder bent van de Heere Jezus, dan bent u een kind van God. En als u een kind bent, dan bent u ook erfgenaam. Erfgenaam van God en mede-erfgenaam van Christus. Dan wacht u dezelfde erfenis, die in de hemelen bewaard wordt voor u. En hiertoe wil Hij nu de Zijnen optrekken. Hij wil ze in de heerlijkheid doen delen.

Dat is de zalige troost van Pasen, dat de Levensvorst Zich tot het eind der tijden blijft openbaren aan verdwaalde, eenzame, zwaarmoedige, eigenzinnige en ongetrooste zondaren. Hij zoekt ze op om ze op de Paasweg mee te trekken tot de heerlijkheid van Zijn overwinning. Nog zoekt Hij ze op. Nog brengt Hij ze toe. Nog doet Hij hen in Zijn heilsweldaden delen. Hij verlost nog van alle kleingeloof en ongeloof. Hij doet ze delen in de volzalige overwinning van Zijn opstanding.

Behoren we tot die Paaskeek van Christus? Er waren er ook die zich in ongeloof hebben afgewend. De wachters werden als doden en vluchten naar de stad. De farizeeën en schriftgeleerden lieten zich niet in met deze Levensvorst. Ze geloofden liever de leugen dan de waarheid. Ze gingen aan de opgestane Christus voorbij. En hoevelen zijn er ook vandaag aan de dag, die deze Christus niet nodig hebben. Vroom en goddeloos, kerkelijk en onkerkelijk. Zij kunnen het gemakkelijk buiten en zonder deze Heere Jezus stellen. Ze hebben geen behoefte aan Hem en begeren Hem ook niet. Zij zoeken nog de dingen van deze aarde. Dat is voor hen het hoogste goed en daarvan verwachten zij hun heil en zaligheid. Maar daarmee zult u voor eeuwig omkomen. Dat zal u niet kunnen redden van het verderf.

Behoeft aan deze verrezen Paasvorst komt er alleen, wanneer u zondaar voor God wordt en ontdekt wordt aan uw Godsgemis. Buiten deze Jezus is geen leven, maar een eeuwig zielsverderf. Hoor toch, wat u mist, als deze Zaligmaker niet kent! Als deze Christus u vreemd is, wat bent u dan nog arm. Dan hebt u Jezus niet tot uw broeder en God niet tot uw Vader. Dan wacht u geen eeuwige toekomst, dan geen erfenis, dan geen zaligheid, maar eeuwige rampzaligheid.

Nog is het heden der genade. En door Zijn kracht roept Hij nog dode zondaars uit het zondegraf. Nog doet Hij het evangelie uitgaan in deze wereld en roept tot de zaligheid. Hij roept ze en brengt ze toe. Hij zoekt ze op in hun ellende, angst en pijn en Hij brengt ze tot die wonderzalige kennis van Zijn genade.

"De God nu des vredes, Die de grote Herder der schapen, door het bloed des eeuwigen testaments uit de doden heeft wedergebracht, namelijk, onze Heere Jezus Christus, Die volmake u in alle goed werk, opdat gij Zijn wil moogt doen; werkende in u, hetgeen voor Hem welbehagelijk is, door Jezus Christus; Dewelke zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid. Amen". (Hebr. 13 : 20, 21).

Ds. De Romph.

Het getuigen van de Heilige Geest in het Johannes-Evangelie 1.

Bijzonder in het evangelie naar de beschrijving van Johannes wordt er veel over de Heilige Geest gesproken. Zeker de andere evangelisten gaan niet voorbij aan de Heilige Geest en Zijn werk, maar bijzonder laat Johannes het licht er op vallen. En dat komt door het spreken van de Heere Jezus over de Heilige Geest. Wat Johannes direct of indirect heeft gehoord, is hem bij gebleven. De Heere heeft dit ook gewild, daar de Heere hem verkoren had tot schrijver. Hij behoorde tot de kring van de heilige mannen Gods. Hij mocht zelfs zijn 'theoloog' onder de theologen Gods. De woorden van Johannes de Doper aangaande Jezus Christus de Messias Gods en de Heilige Geest zijn in zijn leven gekomen. Ze hebben hun werking gedaan. Wanneer hij op zijn hoge leeftijd gaat schrijven, dan moet hij, dan wil hij daar beginnen na de machtige diep doordachte tekening van Jezus Christus als het Vlees-geworden Woord. U kunt het lezen in Johannes I. De woorden van Johannes de Doper staan gegrift, onuitwisbaar gegrift, in zijn leven: "Ik heb de Geest zien nederdalen uit de hemel, gelijk een duif en bleef op Hem. En ik kende Hem niet; maar Die mij gezonden heeft om te dopen met water, Die had tot mij gezegd: Op Welke gij de Geest zult zien nederdalen en op Hem blijven, Deze is het, Die met de Heilige Geest doopt. En ik heb gezien en heb getuigd, dat Deze de Zoon van God is".

Van het nachtgesprek met Nicodemus heeft Johannes ook gehoord. Een gesprek op de man-af. Ontdekkend, maar ook verkondigend. Getuigend van de Geest en wat door de machtige werking van de Heilige Geest tot stand komt. De geboorte uit God de Heere vindt plaats door de Heilige Geest. Want de Geest is het, Die levend maakt.

Die geboorte uit de Geest is ook noodzakelijk, onmisbaar. Zij alleen verschaft toegang tot het Koninkrijk Gods. Door de wederbarende genade, door de vernieuwende kracht van de Heilige Geest alleen wordt men burger van het Gods rijk en zal men dit eeuwig blijven. Die geboorte, nu, uit de Geest, is voor ieder nodig. Niet slechts de heiden moet die kracht kennen, maar ook de jood. De man, de vrouw in de kerk kan er niet buiten. Men zal zonder Geestes-werk niet leven. Niet ingaan in het koninkrijk der hemelen. En ook dat is ingegaan in het leven van Johannes. Het getuigenis van de Geest heeft veel, zeer veel bij hem gedaan. Hij moet er over schrijven en hij wil er over schrijven. Het gesprek in de nacht is niet langs hem heengegaan. En hoe is het bij ons? Tot de leer rekenen we de noodzakelijkheid van de wedergeboorte. En dat is goed. Dat is voluit bijbels. Een opgelapt, een opgeknapt leven doet het niet. Het heeft maar tijdelijke waarde. En die waarde is nog betrekkelijk ook. Er gaat geen kracht van uit. Er ligt geen houvast in. Het kan geen troost en steun bieden in dagen van druk. Men kan er met de mensen over spreken, maar met de Heere niet. Men kan de Heere er niet op wijzen. Men kan er onder de mensen wat mee zijn, maar voor de Heere niet. Johannes mocht vallen voor het spreken des Heeren en het deed hem staan naar de beleving van 's Heeren woorden. In zijn leven blijkt dit. En die beleving zette zich door. Die beleving werd verdiept, werd verbreed.

Hoe heeft Jezus op het Loofhuttenfeest en dat zelfs in de tempel rijk en heerlijk gesproken van de Heilige Geest. In Johannes 7 lezen we, dat Jezus op de laatste dag van het feest, genaamd de grote dag, ook aanwezig was. Op die dag werd gezongen: "Gij zult water scheppen met vreugde uit de fon-

teinen des heils". De Woorden uit Jesaja 12. Staande op het tempelplein riep Jezus. Leest daar niet overheen: "Hij riep". Het werd dus goed, overal gehoord: "Zo iemand dorst, die kome tot Mij en drinke". Wie in Mij gelooft gelijkerwijs de Schrift zegt, stromen des levende waters zullen uit zijn buik vloeien". Verklarend voegt de evangelist eraan toe: "En dit zeide Hij van de Geest, Denwelken ontvangen zouden, die in Hem geloven; want de Heilige Geest was nog niet overmits Jezus nog niet verheerlijkt was". "Die in Mij gelooft, stromen des levende waters zullen uit zijn buik vloeien". Een verklaarder merkt op: "Deze woorden, figuurlijk verstaan, hebben een dubbele toepassing. Zij leren, ten eerste dat allen die door het geloof tot Christus komen in Hem voldoening zullen vinden. Zij leren, ten andere, dat de gelovigen niet alleen genoeg zullen hebben voor de behoeften van hun eigen zielen, maar ook fonteynen van zegeningen voor anderen zullen worden".

Ds. M.C. Tanis.

Laus Deo 56.

Gods berouw

Gods eeuwige raad is vast en bestendig. Het is voor Calvijn "zeker, dat de ordening Gods in het besturen van de menselijke zaken eeuwig is en boven alle berouw verheven". Toch vinden we een aantal plaatsen in de Schrift die het tegendeel schijnen te bewijzen. Daarin lijkt het alsof Gods raad juist niet bestendig is maar veranderlijk. Zo leest men in Gen. 6 : 6: Toen berouwde het de HEERE dat Hij de mens op aarde gemaakt had en het smartte Hem aan Zijn hart. En tot de profeet Samuël sprak de HEERE deze woorden: Het berouwt Mij, dat Ik Saul tot koning gemaakt heb, omdat hij zich van achter Mij afgekeerd heeft. De profeet Jona kondigde in Ninevé Gods oordeel aan: Nog veertig dagen, dan zal Ninevé omgekeerd worden.

Maar verderop lezen we dat de Heere dit oordeel toch niet uitvoert: En God zag hun werken, dat zij zich bekeerden van hun boze weg; en het berouwde God over het kwaad dat Hij gesproken had hun te zullen doen en Hij deed het niet. Hier schijnt het toch zo te zijn dat Hij veranderlijk is in Zijn besluiten. Evenals ook in het geval van Hizkia. De profeet Jesaja kreeg een bevel om zich naar de doodzieke koning te begeven met de woorden: Geef bevel aan uw huis want gij zult sterven en niet leven. Gij zult sterven, zei de Heere. Maar dan lezen we vervolgens van Hizkia: Hij keerde zijn aangezicht om naar de wand en bad tot de HEERE. En Hizkia weende gans zeer. En dan "verandert" het woord des HEEREN in: Ik heb uw gebed gehoord, Ik heb uw tranen gezien; zie, Ik zal vijftien jaar tot uw dagen toedoen. Geen wonder dat er zijn die op grond van dergelijke Schriftplaatsen een vraagteken zetten achter de belijdenis van de onveranderlijkheid van Gods raad. Eerst zou Ninevé omgekeerd worden, maar dan weer niet. Eerst moest Hizkia sterven, maar kort daarop mag hij weer blijven leven. In den beginne schiep God de hemel en de aarde en Hij zag dat het zeer goed was. Maar dan berouwt het Hem dat Hij de mens gemaakt had. Eerst verblijdt Hij Zich in de werken Zijner handen. En vervolgens smartte het Hem aan Zijn hart.

Calvijn is op de hoogte van het feit dat velen moeite hebben met dergelijke Schriftplaatsen die de eeuwigheid en onveranderlijkheid van Gods besluiten schijnen te weerspreken. Hij schrijft "Hieraan ontleen velen een bewijs voor de opvatting dat God niet door een eeuwig besluit de zaken der mensen heeft vastgesteld; maar dat Hij, al naarmate ieders verdiensten zijn, of al naar Hij billijk en recht oordeelt, voor ieder jaar, iedere dag en ieder uur dit of dat vaststelt". Het ene ogenblik besluit Hij tot de schepping van de wereld. Een ander ogenblik zou Hij dit weer niet besloten hebben, want de mens, het sierlijkste juweel van de schepping, valt tegen. Het ene ogenblik is de HEERE vastbesloten Ninevé te ruïneren, het andere ogenblik wil Hij het toch weer niet doen.

Het ene moment besluit Hij Hizkia te laten sterven, maar als Hij zijn tranen en be-

nauwdheid bemerkt, ziet Hij er toch weer van af.

Onbekookt en onbedachtzaam?

Hoewel Calvijn zich wel kan verplaatsen in deze gedachtengang wijst hij hem toch zeer beslist af: "Wat betreft het berouw moeten wij dit voor zeker houden, dat het evenmin in God plaats heeft als onwetendheid, of dwaling of onmacht". Want als wij aan God "berouw" toeschrijven, zoals dat ons mensen overkomt, dan zeggen we eigenlijk "dat Hij óf de toekomst niet kent óf haar niet kan ontkomen óf dat Hij onbekookt en onbedachtzaam Zich stort in een besluit, waarover Hij terstond berouw heeft".

Dit stellig afwijzen van de opvatting dat God even onveranderlijk is in Zijn besluiten als de omstandigheden waarop Hij reageert, berust de Schrift. Het is inderdaad opmerkelijk dat wij juist in datzelfde hoofdstuk 15 van het eerste boek Samuël, waarin de HEERE tot Samuël sprak dat het Hem berouwde dat Hij Saul tot koning gemaakt had, de volgende woorden van de profeet Samuël aan het adres van de veroordeelde koning Saul lezen: De HEERE heeft heden het koninkrijk van Israël van u afgescheurd en heeft het aan uw naaste gegeven, die beter is dan gij. En ook liegt Hij, Die de Overwinning van Israël is niet en het berouwt Hem niet; want Hij is geen mens dat Hem iets berouwen zou. Met deze laatste woorden worden wij dus van Gods onveranderlijkheid verzekerd. "Dus is het zeker dat de ordening Gods in het besturen van menselijke zaken eeuwig is en boven alle berouw verheven". Zelfs de heidense profeet Bileam moest daarvan getuigen tegenover de Moabitische koning Balak: God is geen Man dat Hij liegen zou, noch een mensen kind, dat het Hem berouwen zou. Zou Hij het zeggen en niet dóen of spreken en niet bestendig maken? Zie ik heb ontvangen te zégenen: omdat Hij zegent, zo zal ik het niet keren". Dus Gods raad bestaat en Hij zal al Zijn welbehagen doen. Dat is door niemand te keren. Waarom dan toch in Gods Woord over Zijn "berouw" gesproken wordt daarvan geeft Calvijn een zeer aannemelijke verklaring.

De volgende keer, D.V. daarover meer.

L.W. v.d. Meij.

Het is wèl 9.

De vruchten van onderwerping (4)

Nog eens: "Mijn kind is niet verloren, hoewel het afwezig is: ik zal tot hem gaan" en waarin blijkt iets hard te zijn, als iemand die van boven geboren is, wiens schat boven is, wiens hart en wiens verkeer boven zijn, als God op eens aan elke verlangen voldeed en hem toch Zich nam? "Het is wèl", het is weggenomen om met Christus te zijn, wat verreweg beter is dan hier te zijn. Zijn loop is spoedig gelopen, zijn weg is spoedig geëindigd. Als hij hier niet zo spoedig rijp geweest zou zijn, zou hij niet zo spoedig ingezameld zijn. Het is wel voor hem en het is wel voor mij, want God zal nu meer van mijn hart hebben, van mijn liefde, mijn vertrouwen, lofprijzing. Het schepsel stal ze weg en ik bemerkte het niet. Nu het schepsel is weggenomen gevoel ik het, lieve HEERE, ik stem het toe. Zo worden de stromen van het verdriet van de Christen gestopt, ze worden tenminste langs een andere weg geleid, want als hij treurt dan is het eerder wegens zijn zonden dan om zijn tegenheden. En hier is er altijd oorzaak om te wenen en er is slechts weinig gevaar er te ver in te gaan.

Ten vierde. Deze gesteldheid voorkomt ook harteloze klachten. De Sunamietische in mijn tekst ziet helemaal over alle tweede oorzaken heen en gaat dadelijk naar de eerste. God heeft het gedaan. Alle gebeurtenissen zijn door Hem bepaald en verordend. "Mijn tijden", zegt de Psalmist, "zijn in Uw hand", Psalm 31 : 15. Gij hebt de zorg over alles wat mij betreft en Gij zult die nakomen. Er is niets waarin gelovigen een ootmoediger geest tonen en maar weinig zonden bezetten hem gemakkelijker dan een angstige bekommernis en verterende zorg omtrent sommige uitwendige dingen, die op zichzelf geen kracht hebben om goed of kwaad te doen, op geen andere wijze dan als middelen in Gods han-

den om Zij doel te bereiken. Zullen we twisten met het zwaard, omdat het duldt dat het getrokken wordt? Of boos zijn op de lucht, omdat zij bezoedeld is? Geen tweede oorzaak kan handelen zonder aanwijzing van de eerste. Er is geen doel in het middel, als een instrument dat handelt, maar als bestuurd door Hem Die het gebruikt.

Het heeft mij pijn gedaan te moeten horen dat Christenen hun beproevingen verzwaren en hun belijdenis miskennen door terug te kijken op deze en die omstandigheid en erover uit te wijden. Wat aan de hele bezoeking verzwarende geeft. "O, had ik maar zo'n raad gehad! - Had ik maar nagedacht! - Dat ik mijn kind kon toestemmen naar zo'n plaats te gaan! - Dat ik het tevoren had gezien! En toch gelooft de mens nog altijd in Gods oogmerken en voorzienigheid en dat Hij alle dingen werkt naar de raad van Zijn eigen wil. Hoe is dat bij een Christen! Kunt u de goddelijke besluiten ter zijde stellen? Of zou u een welgeordeneerd verbond willen veranderen? Gebruik de middelen, maar leef bij Gods kracht, wijsheid en getrouwheid, die hen zegent of vervloekt zoals het Hem behaagt. Anders te handelen is uw last duizend maal zwaarder te maken dan zij is. "Het is wèl!" Dit is het enige standhoudende beginsel onder de zwaarste beproevingen. En zelfs onder lichter slagen, die voor ons zuiver toevallig voorkomen, kan de ziel geen rust hebben voor zij voor dit punt aandacht heeft. Ik heb geleerd dat onbetekenende dingen zeer kwelend en bedroevend zijn. En des te meer, wanneer men denkt dat ze gemakkelijk hadden kunnen worden voorkomen. Maar de beste weg tot rust voor de ziel is Gods hand te zien. "Ik ben verstomd, ik zal mijn mond niet opendoen, want Gij hebt het gedaan", Psalm 39 : 10. Welnu, deze kwaden worden voorkomen door de gesteldheid in mijn tekst. Er zijn ook vier werkelijk positieve zegeningen die zij teweeg brengt.

Ten eerste. Zij geeft innerlijk vrede, wat de last of beproeving ook moge zijn. "Zo ik niet had geloofd, dat ik het goede des HEEREN zou zien in het land der levenden, ik ware vergaan", Psalm 27 : 13. Maar dit bemoedigde hem, deed hem herleven, kalmeerde hem en deed hem vaststellen, dat God aan zijn zijde stond en zijn zaak zou richten tegenover de menigte die wrevel uitblies, vers 12. Eveneens Jes. 26 : 3: "Het is een bevestigd voornemen, Gij zult allerlei vrede bewaren, want men heeft op U vertrouwd". Er is in zo'n tijd niets dan vrede, omdat hij een God heeft om elke moeite te overwinnen. Vertrouwen komt in het binnenste van zijn hart. Zijn gedachten zijn er vol van. Hij staat zichzelf niet toe eerst te gaan overdenken, maar hij begint met vertrouwen en blijft zich aan zijn God toevertrouwen. En er is genoeg in God om op Hem te zien.

Kan een ziel verzinken, die almachtigheid, eeuwigdurende kracht en getrouwheid heeft om op te leunen? Die een rots onder zich heeft, die het uitgehouden heeft tegen alle stormen en nooit zal falen voordat het eeuwigdurende leven komt? Vandaar is het dat David bidt: "Als mijn hart overstelpt is, leid mij op een rotssteen die mij te hoog zou zijn", Psalm 61 : 2. Dit geeft volmaakte vrede, wat voor beproeving er ook komt. Deze moge hem schokken, maar ontstelt hem niet. Zijn hart is vastgesteld, vertrouwend op de HEERE. "O, hoe diep zijn Zijn oordelen, hoe wijs Zijn gedachten!" Zijn gedachten zijn niet als onze gedachten. Onze gedachten zijn van gisteren, maar de Zijne zijn van ouds, ja van eeuwigheid. Wij zien slechts sommige ruwe schetsen van Zijn werk, maar geloof werpt er een schoonheid op, omdat het een vaste grond heeft aan de dingen waarop men hoopt en een overtuigend bewijs zelfs is van de dingen die men niet ziet.

Petrus Datheen

4.

We zouden in dit artikel vermelden wat Ruys verder over de gebeurtenissen te Gent schrijft. We lezen het volgende:

"Wanneer ik me thans na deze beschrijving der Gentse troebelen, reeds aan een voorlopig oordeel wagen mag en de balans poog op te maken van hetgeen ten voor- en ten

nadele van Datheen en de Prins van Oranje in het midden kan worden gebracht, dient allereerst te worden opgemerkt, dat Datheen vaak zéér onbillijk is beoordeeld. Bij de meeste schrijvers toch vindt men hem op één lijn gesteld met Hembyze en wordt hij mitsdien als een heethoofd en oproermaker uitgekreten. Dat in één-adem. noemen van de namen Datheen en Hembyze verdient echter onvoorwaardelijke afkeuring, want door dat feit alleen reeds wordt Datheen in een totaal verkeerd daglicht gesteld en wordt zijn gedrag ongetwijfeld met een veel zwartere kool getekend, dan billijk en overeenkomstig de historische waarheid is. Want wel is het waar, dat deze twee mannen met vuur tegen de invoering van de godsdienstvrede en tegen het hulp-zoeken bij Frankrijk gestreden hebben en daardoor vaak als wapenbroeders schouder aan schouder kwamen te staan, maar als wij iets dieper zien blijkt dadelijk, dat zij **innerlijk al zeer weinig met elkander gemeen hadden. Hembyze was een bedriegelijk, geslepen volksleider, die alleen uit eigenbelang de Gentenaren tot verzet aanhitste; Datheen daarentegen was een volkomen eerlijk kampvechter voor de hem heilige beginselen. Hembyze was een man zonder beginsel, die zich slechts schaarde aan de zijde van hen, van wie hij het meeste voordeel verwachtte; Datheen daarentegen trok gedurende zijn gehele leven een en dezelfde lijn, onverschillig of hij hierdoor met eer of met smaad werd overladen. En hoewel we er niet aan denken, om Datheen's optreden te Gent in alles te verontschuldigen, een enkel woord ter zijner verdediging is hier zeker niet misplaatst, waar zoveel wat Hembyze en de zijnen te Gent misdreven hebben, ook mede aan Datheen toegeschreven wordt. Jammer is het dan ook, dat deze zich heeft laten verleiden in veel opzichten de volksmenner Hembyze te volgen, in plaats van - zij het dan misschien ook aanvankelijk met minder uiterlijk succes - zijn eigen weg te gaan, slechts in bond met eigen geloofsgenoten. Voor ons, die thans achter de schermen kunnen zien, is het echter gemakkelijk om aan te geven hoe Datheen voorzichtiger had kunnen handelen; maar bij het uitspreken van een oordeel hebben wij te bedenken, dat hij misleid is door de hypocrisie van Hembyze, die zich geregeld onder zijn gehoor schaarde en also de indruk wist te wekken, als ware ook hijzelf de Calvinistische beginselen van harte toegedaan.**

Bij alle gebreken, die Datheen hebben aan-gekleefd, kan hem dan ook nooit kwade trouw ten laste worden gelegd. Bij al zijn woorden en daden, hoe revolutionair zij soms ook mochten schijnen, stond hem toch steeds voor ogen: het belang der Protestantse kerk! Maar - al was zo op Datheen's standpunt het *doel*, waarvoor hij streed, zuiver - niet altijd was hij even fijngevoelig in het aanwenden der *middelen*, die daartoe moesten leiden. Hierin heeft enerzijds zijn goedgelovigheid, haast wou ik zeggen naïviteit, waarmede hij zich aan Hembyze's zijde schare, anderzijds zijn heftig, opbruizend gemoed hem wel eens kwade parten gespeeld. De wijze, waarop hij zich tegen de Prins van Oranje gekeerd heeft en hem soms in zijn godsdienstige overtuiging heeft gekwetst, kan dan ook, **ondanks alle verzachtende omstandigheden**, door ons nimmer in bescherming worden genomen.

En wat het oordeel over Oranje aangaat: hem kan feitelijk alleen verweten worden, dat hij zijn tijd vooruit is geweest. Bij zijn ijveren voor de religievrede heeft hij te weinig rekening gehouden met de godsdienstige opvattingen van zijn dagen. Daardoor heeft hij velen als tegenstanders gekregen, die toch feitelijk tot zijn geestverwanten behoorden. En ook in zijn pogingen, om de gunst van het Franse hof te verwerven, heeft hij ongetwijfeld misgetast. Afgedacht nog van de vraag, of deze plannen ook niet uit staatkundig oogpunt beschouwd afkeuring verdienden, heeft de Prins daarin toch zeker de gevoelens zijner geloofsgenoten veel te weinig ontzien. Terecht merkt dan ook een der jongere historieschrijvers op, dat, als Datheen zich afkeurend uitliet over de onderhandelingen met Anjou, als hij tegen de Franse

prins waarschuwde met al de ernst van iemand, die hem in zijn handelwijze tegenover de Hugenoten had leren kennen, hij daarin uitsprak wat in menig hart leefde en dat - wat nog meer zeide - de uitkomst hem en niet Oranje en zijn omgeving in het gelijk heeft gesteld."

In het najaar van 1559 keerde Datheen weer naar Frankenthal terug. Hij was, zoals we gezien hebben, in een ernstige twist met de Prins van Oranje gewikkeld en moest als vluchteling het vaderland verlaten.

Datheen voelde zich in deze zaak geheel onschuldig. Hij schreef brieven aan de Prins, waarin hij verzekert dat hij geheel onschuldig is. Hij is bereid zich voor een rechter te verantwoorden.

Hij schrijft aan Abraham van Kleef te Utrecht, dat hij geheel overeenkomstig zijn beginsel heeft gehandeld en zich dan ook in geen enkel opzicht schuldig weet. "Ik danke Godt" - zo schrijft hij - "dat ik niet alleen een goede conscientie hebbe, maar dat er niemand in de gantsche Neerlanden is, die mij, mijner leere of levenshalven, in 't geringste weet te straffen..... Alleen ben ik in ongenade des heeren prinsen van Oranje gekomen, daer ik geen oorsaak van weet dan dese, dat ik met geheeler herte Godts eere socht te vorderen en 't rijke des antichrist, 't welk door Godts wonderlijke werkinge was uitgeroeit, nooit heb konnen noch willen helpen of wederom oprichten; daerbenevens, dat ik van herten gesocht hebbe, dat het vaderlandt moght verlost worden, niet alleen van de Spaansche, maer ook van de Fransche en allerlei andre Tirannen."

De Prins heeft Datheen geantwoord, maar het blijkt, dat deze de zaak anders ziet. De onenigheid wordt niet weggenomen.

Uit de periode 1579 tot 1583 is van Datheen weinig bekend. Van 1583 tot 1585 is hij weer in Holland.

Dr. Ruys schrijft op blz. 160/161 het volgende: "Van nu af staat Datheen's gehele verdere leven feitelijk in het teken van het geschil met Oranje; een geschil, dat - zoals wij zagen - zijn oorzaak hierin vond, dat de middelen, door Oranje aangewend ter bereiking van zijn staatkundig ideaal, in botsing kwamen met Datheen's godsdienstige overtuiging. Was nu maar elk persoonlijk element buiten deze kwestie gehouden, het bestaande verschil van gevoelens zou misschien nooit in een twistzaak zijn ontaard en de breuk tussen Datheen en Oranje weer gemakkelijker te herstellen geweest. Nu echter is het geschil door allerlei persoonlijke gevoeligheden vertroebeld geworden en is daardoor vaak meer aandacht geschonken aan de *personen* tussen wie het geschil was gerezen, dan aan de zaak, waardoor die breuk was ontstaan. Talrijk zijn de pogingen geweest, zowel door particulieren als door kerkelijke vergaderingen aangewend, om Datheen met Oranje te verzoenen, pogingen, die alle zonder resultaat gebleven zijn."

In 1581 en 1582 woedde in Duitsland de pest. Ook Datheen kreeg deze gevreesde ziekte, maar mocht er gelukkig weer van herstellen. Datheen's overdruk en zorgvol leven begon zijn krachten reeds vroegtijdig te slopen, zodat hij, hoewel toch nauwelijks vijftig jaar oud, reeds naar rust begon te verlangen en pogingen aariwendde "om van alle dienst des Woorts ontslagen te zijn doordien hy afgearbeyt is ~~ende nu meer out wort, doch voir hebbende sijne overige tijt tot nutte der kercken toetebrenghen.~~" De kerkeraad te Frankenthal, die eerst bezwaar maakte, onthief Datheen in mei 1582 eervol van zijn ambtelijke werkzaamheden. Zie blz. 164.

In de zomer van 1583 trok Datheen weer naar de Nederlanden om daar voor het laatst voor de hem heilige beginselen de strijd aan te binden en zich vervolgens als een onbekende in den vreemde terug te trekken.

"Talrijk zijn", - aldus dr. Ruys op blz. 166 - "zoals reeds werd opgemerkt, de pogingen geweest, die van verschillende kanten in 't werk zijn gesteld om Datheen weer met de Prins te verzoenen, pogingen zowel uit achting en liefde voor de persoon van Datheen aangewend, als met 't oog op het heil en de eer der kerk. Want dat een dergelijk geschil tussen twee voormannen uit de Calvinistische kringen gemakkelijk schade kon berok-

kenen aan de positie der Gereformeerde kerk, behoeft zeker geen nader betoog."

Dr. Ruys wijdt vele bladzijden aan de pogingen tot verzoening en schrijft tenslotte op blz. 182: "Zo waren dus alle pogingen, tot verzoening aangewend, op een mislukking uitgelopen en was de vrees niet ongegrond, dat deze verwijdering tussen twee zulke voor-
aanstaande mannen altoos zou blijven bestaan."

Datheen was van augustus 1583 tot september 1584 weer te Gent. Hij was op verzoek teruggekomen, geleid door liefde tot zijn kerk en alleen met het doel de gevaarlijke invloed van de Franse hertog van Anjou te beperken. Datheen werd echter een werktuig van Hembyze, die zijn ware bedoelingen zo handig wist te bedekken achter een masker van vroomheid en eerlijkheid, dat Datheen diens bedrog eerst op het allerlaatste ogenblik heeft ontdekt.

Hembyze pleegde verraad. Gent kwam in handen van de troepen van Parma. De Protestanten verlieten in groten getale de stad. Ook Datheen sloot zich bij de vluchtelingen aan.

Hij reist van Sluis naar Middelburg. Die stad moet hij verlaten. Hij gaat naar Gouda. Hij preekt daar en in vele andere Hollandse steden. Dat zint Prins Maurits niet, die inmiddels zijn vader was opgevolgd. Hij verzocht om Datheen onverwijld en onder goede bewaking naar 's-Gravenhage te willen laten overbrengen.

"Nu zag Datheen toch ook in, dat het tijd begon te worden zich in veiligheid te stellen." Zo schrijft dr. Ruys op bladzijde 193.

Hoe het verder met Datheen ging hopen we in het volgende artikel te vertellen.

B.

Voor de jeugd

Nehemia 56.

"Gedenk mijner, mijn God, ten goede, alles wat ik aan dit volk gedaan heb."
Nehemia 5 : 19.

Beste jongelui!

Dat opschrift "beste jongelui" wordt wel eens door mij vergeten. Dit komt omdat verschillende artikelen wel eens achter elkaar geschreven worden. Je zit dan in de stof, zoals dat heet, en dan schiet het opschrift er wel eens bij in. Al staat het er dan eens een keer niet boven, dan moeten jullie mij dat toch maar niet kwalijk nemen. De verhouding is er mijnerzijds niet minder om. De vorige keer hebben we vernomen dat Nehemia heel goed voor zijn onderdanen is geweest. Hij vroeg voor zichzelf niets en heeft uit zijn vermogen hen goed gedaan. We hebben een lijn zoeken te trekken naar Hem, waar Nehemia een type van is geweest, dat is de grote Koning van Zijn kerk, de Heere Jezus Christus. Die heeft voor Zichzelf ook niets gevraagd, en voor Zijn volk niet veel gedaan, maar ALLES wat tot hun zaligheid van node is. Hij heeft Zijn eigen lichaam tot spijs gegeven en Zijn eigen bloed tot drank, opdat een ieder die daarvan zou eten en drinken met de mond van het geloof, het eeuwige leven hebben zou.

Je zou, alles samengevat, het ook zo kunnen zeggen: Nehemia heeft de huisregels van het koninkrijk Gods in acht genomen. De Koning van de Kerk heeft de huisregels op de allervolmaakste wijze volbracht. Want de beste werken van Nehemia zijn toch nog met zonde bevlekt geweest. De werken van de Heere Jezus zijn geheel zonder moeite geweest.

Als het over de huisregels van het Koninkrijk Gods gaat, dan gelden die vandaag nog onverminderd. Zij moeten door de kinderen van het koninkrijk ook in acht genomen worden. Wanneer dat niet gebeurt, dan geldt ook hier:

*Zo zij ontheiligen, wat Ik heb voor geschreven,
Dan mogen zij gewis voor Mijne straffen beven.*

De huisregels van het koninkrijk Gods kom je in de bijbel steeds weer tegen. Ze houden natuurlijk nog veel meer in dan iemand eens een keer te eten geven, of in het geven van een goede gave voor de zaak. Het geldt de

liefde tot de naaste en dan op alle terreinen van het leven. De liefde tot de naaste moet dan weer zijn wortels hebben in de liefde tot God. Wie de huisregels in acht zoekt te nemen, zal moeten zeggen ze ook niet volmaakt te kunnen volbrengen. Want het is toch waar, wat er in de Heid. Kat. staat, dat de allerheiligste maar een klein beginsel heeft van de nieuwe gehoorzaamheid. Daarom moet er ook steeds weer gebeden worden om er in te mogen volharden, en er in toe te mogen nemen.

Dat heeft Nehemia ook gedaan. Want het laatste vers van hoofdstuk 5, wat hier boven geschreven is, is een gebed. "Gedenk mijner, mijn God, ten goede, alles wat ik aan dit volk gedaan heb." Het is maar een kort gebed. Geen ijdel verhaal van woorden. Het is echter wel zeer inhoudrijk, als je er goed over na gaat denken. Want als hij, na alles wat hij gedaan heeft, met zijn werk voor Gods aangezicht verschijnen kan, dan betekent dit dat hij zijn werk in oprechtheid des harten gedaan heeft. Dat is altijd een belangrijke zaak. Want God ziet altijd het hart aan. En dan is het groot, als je met alles eerlijk voor God kunt komen. Want bidden tot God, terwijl er bepaalde zonden aan de hand gehouden worden, blokkeert de toegang tot de troon van Gods genade. De gebeden komen dan niet verder dan het plafond van het huis waar ze opgezonden worden.

Gedenk mijner, mijn God..... Als ik daar goed naar luister is hier geen rechthebbend mens aan het woord. Er wordt veel rechthebbend gebeden. Elk mens is van nature een rechthebbend schepsel. Nu is het waar dat er in natuurlijke verhoudingen rechten tot gelding kunnen worden gebracht. De bijbel gaat ons daarin zelf voor. Ik denk b.v. aan de uitdrukking: De arbeider is zijn loon waardig. En hij die het loon van de arbeider verkort, staat daardoor schuldig. Niet alleen voor de mensen, maar ook voor God.

Doch als het gaat over onze verhouding tegenover God, dan heeft geen enkel mens enig recht, of het zou moeten zijn op de dood. Ik beluister daarom in deze bede een toon van ootmoed. "Gedenk mijner....." Dat heeft die moordenaar aan het kruis ook gezegd. En die was beslist niet hoogmoedig. Hij had de dood verdiend. Dat was hij zich bewust. En daarom moest hij het van genade hebben. Die ondertoon van een bede om genade beluister ik ook bij Nehemia, als hij zegt: "Gedenk mijner.....".

Hij zegt daar achter, en dat is ook zo rijk: "mijn God". God was zijn God. Is dat niet groot, als je zo tot God mag spreken? "Mijn God". Dan is God jou God. Wat moet je dan eigenlijk nog meer? God tot je deel hebben, dat is het rijkste wat zich denken laat. En dat mocht Nehemia toch getuigen. Hij vraagt vervolgens of God hem gedenken wil ten goede. Niet ten kwade. Dat is het tegendeel. Als God in Zijn heiligheid op Nehemia neer zou zien, dan had hij niet anders dan kwaad te wachten. Doch nu "ten goede". Dat kan alleen maar uit genade gebeuren. En genade kun je zelf nooit verdienen. Je kunt het alleen krijgen terwille van de verdiensten van Christus. En al moest Die toen nog geboren worden, Hij lag toch al in de beloften besloten. En daar heeft Nehemia door het geloof op mogen zien. En daarom kon hij vragen of God hem ten goede wilde gedenken. Verstaan jullie dat ook zo? Want elke weldaad (goede daad) door God aan een mens geschonken, kan hem alleen overkomen terwille van Christus, aan Wie ten kwade gedacht is. Want Hij heeft al het oordeel gedragen, waarom een zondaar in het oordeel vrij uit kan gaan, en met een zegen kan worden bekroond.

"Alles wat ik aan dit volk gedaan heb". Hij had veel voor het volk gedaan. Hij draagt dat niet voor als verdiensten. Hij vraagt veeleer of God op hetgeen hij heeft gedaan, Zijn zegen wil doen rusten. En dat wil de Heere ook doen, naar Zijn eigen woord. Want wat men aan de Heere en Zijn dienst en Zijn volk doet, wordt door de Heere rijk vergolden. Daarom trent staan er vele beloften in de bijbel. Denk maar aan Mattheüs 25. Daar wordt gehandeld over het laatste oordeel. Degenen die hongerigen hebben gevoed, dorstigen te drinken hebben gegeven, naakten hebben

gekleed, armen van goederen hebben voorzien, die ontvangen veelvuldig weder. Althans, wanneer het in geloof geschied is. En niet wanneer men het gedaan heeft om er beter van te worden. Want dan is men in feite niets meer dan een loondienaar. Zo werken knechten. Doch kinderen doen het uit liefde. Kinderen zijn ook erfgenamen. Erfgenamen van God en medeërfgenen van Christus. Rijker kan niet. Wie dit door het geloof mag verstaan is zó rijk, dat alle aardse rijkdommen daarbij ten enenmale in het niet vallen.

Opmerkelijk is ook dat Nehemia dit gebed heeft uitgesproken nadat hij verteld heeft van die maaltijd. Hij eindigt, zo moet je het ook zien, niet in zichzelf, maar in God.

Dat is ook een weldaad, als je met alles wat je in de dienst van God gedaan hebt, in God mag eindigen.

Hij steunt ook niet op mensen, die hij goed gedaan heeft. Doch hij vraagt of de Heere hem ten goede wil gedenken. Dat is ook voor de toekomst. Hij heeft dus ook voor het toekomstige God nodig. Zonder God vermocht hij niets. Hij beleefde in alles zijn diepe afhankelijkheid van God.

Wordt dit ook zo door ons verstaan? Want om zich in alles van God afhankelijk te weten, dat is ook genade. Het getuigt van een nabij leven. Een leven in gemeenschap met God. Dat is typerend voor Nehemia dat hij dit gebed doet, als 't ware zo maar tussen de arbeid door.

Dat kan ook. Het is goed als men in het bidden een vaste regel heeft. Doch de omstandigheden kunnen van dien aard zijn, dat er eigenlijk geen gelegenheid is om te bidden. Men doet het dan onder het werk door. Waar men zich ook bevindt. Dat kan een kind overkomen dat voor een examen zit. Het is moeilijk. Wat zou je dan van dit gebed denken: "Gedenk mijner, mijn God ten goede, alles wat ik aan dit volk gedaan heb". De laatste regel mag je dan een eigen invulling geven. B.v.: Ik heb mijn best gedaan. Ik heb eerlijk gewerkt. Wilt U er Uw zegen op doen rusten. Zó te leven, lijkt mij een aan te bevelen zaak. Het ligt dan echt in de lijn van Ps. 37 : 2:

*Stel op de HEER' in alles uw betrouwen;
Betracht uw plicht, bewoon het aard-
rijk; leer*

*Uw welvaart op Gods trouw volstandig
bouwen;*

*Verlustig u met blijdschap in de HEER'.
Zo zal Hij u in liefde en gunst aan-
schouwen,*

*U schenken, wat uw hart van Hem
begeert.*

Deze biddende Nehemia, na de maaltijd, zie ik toch ook hier weer als een type van Christus. Toen er vijf duizend mannen door Hem gevoed waren, liet Hij de scharen gaan. De discipelen dwong Hij af te varen naar de andere zijde. En Zelf bleef Hij alleen achter op de berg "om te bidden".

Dat wil zeker ons dit leren, dat we na elke weldaad, niet in de weldaad moeten eindigen, maar een biddend leven moeten leiden. Bidt zonder ophouden. Ons aller bede mag hier wel zijn: Heere, leer ons bidden.

Hoe nodig, profijtelijk, aanbevelenswaardig is het toch iedere keer weer om een leven te leiden in gemeenschap met God. En dan niet om het van ons zelf te verwachten, maar om het net als Nehemia van de Heere te verwachten: "Gedenk mijner, mijn God, ten goede, alles wat ik aan dit volk gedaan heb". Voor ditmaal neem ik weer afscheid van jullie met de beste wensen voor lichaam en ziel. Jullie aller vriend,

Ds. H.C. v.d. Ent.

Boekbespreking

Predikanten en Oefenaars, deel 1

Uitgave van Den Hertog b.v. - Houten

Volledigheidshalve nemen we hier eerst over wat we op de omslag lezen: Redactie bibliotheek van de kleine kerkgeschiedenis *Predikanten en Oefenaars* Biografisch Woordenboek van de Kleine Kerkgeschiedenis Deel 1.

Op de omslag vinden we ook 5 illustraties, waarvan 4 van een kerkgebouw en een van het interieur van een willekeurig kerkje in

de 19e eeuw. De omslag spreekt daardoor erg aan.

De redactie wordt gevormd door A. Bel, P. van de Breevaart, drs. H. Florijn, J. Mastenbroek, H. Natzijs en A. Ros. Aan dit deel hebben alle redactie-leden medegewerkt en ook drs. R. Bisschop, J.J. Bouman, drs. W. Firet en B. van Ojen.

Dit deel gaat over 70 predikanten en oefenaars. Velen van hen zijn in breder kring bekend (geweest). Van anderen hebben velen wellicht nooit gehoord. We willen enkele namen van bekende personen noemen: D.L. Aangeenbrug, J.D. Barth, W.H. Blaak, D.J. van Brummen (Sr), J.P. Paauwe, H. Roelofsen, J. Schotel en H. Wiltink. We zouden hier andere namen aan kunnen toevoegen, maar willen het bij deze namen laten. Er worden personen genoemd uit het begin van de afscheiding en ook personen uit onze eeuw. Het betreft mensen, die korter of langer tijd gepreekt en/of geoefend hebben in een geordend kerkverband of in een of andere min of meer op zichzelf staande samenkomst.

Met veel belangstelling hebben we dit boek gelezen. Temeer, omdat we verschillende personen die hier beschreven worden in onze jeugd of daarna gekend hebben.

We nemen het *Woord vooraf* over, omdat het een goede toelichting geeft:

"Vanaf de 19e eeuw zijn regelmatig biografische woordenboeken verschenen. In deze werken worden levensbeschrijvingen gegeven van theologen die de Nederlandse kerk sinds de Reformatie hebben gediend. We vinden er slechts enkele in van predikanten uit de Kruisgemeenten, Ledeboeriaanse gemeenten, Gereformeerde Gemeenten, Oud Gereformeerde Gemeenten en vrije gemeenten.

Daarom vond de redactie van de Bibliotheek van de Kleine Kerkgeschiedenis het van belang om onder de titel *Predikanten en oefenaars* enkele boeken het licht te laten zien met levensschetsen, niet alleen van overleden predikanten, maar ook van oefenaars die sedert de Afscheiding genoemde gemeenten hebben gediend. Soms is ook een schets opgenomen van een predikant van de Christelijke Gereformeerde kerken, wanneer deze voor 1869 een kruisgemeente heeft gediend.

De geschiedenis van bovengenoemde kerken wordt wel aangeduid als 'kleine kerkgeschiedenis'.

De benaming 'klein' wordt ook wel gebruikt bij de beschrijving van een plaatselijke kerkgeschiedenis. Maar de redactie bedoelt hier de geschiedenis van de reeds genoemde kerken, die in het grote geheel van de Nederlandse kerkgeschiedenis nauwelijks enige aandacht kreeg. Men trad ook niet zoveel in de openbaarheid. Er was en is over het algemeen ook geen behoefte aan. Nauw voelen deze kerken zich verbonden met de bevindelijke geschriften van predikanten uit de Nadere Reformatie. Deze en de geschriften van Engelse en Schotse predikanten uit die tijd hebben nog steeds hun invloed op deze kerken.

Ten aanzien van de vormgeving kan worden opgemerkt dat de bijdragen een verschillende lengte hebben. Deze diende niet alleen bepaald te worden door de relatieve betekenis die de beschreven voorganger in zijn historische context heeft gehad, maar evenzeer door de mate van toegankelijk authentiek materiaal. De persoonlijke inbreng van de auteur was soms ook een medebepalende factor.

De artikelen zijn door de auteurs ondertekend. Deze zijn verantwoordelijk voor het geschrevene. De redactie heeft alleen die wijzigingen en veranderingen aangebracht die voor de eenheid van het werk nodig waren, na overleg met de betreffende auteur.

Er is naar gestreefd de in druk verschenen geschriften van de beschreven personen zo volledig mogelijk te vermelden.

Het is de bedoeling de artikelen afzonderlijk per deel van A tot Z op de achternaam alfabetisch te rangschikken. Aan het laatste deel wordt een volledig register van namen toegevoegd".

Tot zover het *Woord vooraf* van de redactie. Hier blijkt duidelijk uit, dat het niet gaat om een beoordeling van de verschillende personen die hier beschreven worden, maar om bepaalde gegevens voor het nageslacht te bewaren. Daarvan kan dus in de toekomst een dankbaar gebruik worden gemaakt.

We willen dit boek van harte aanbevelen. We zien uit naar de verschijning van volgende delen. Op blz. 197 vonden we een onjuistheid. Daar wordt de naam van onze vroegere ds. M.S. Roos genoemd, een broer van ds. Willem Roos, die in dit boek beschreven wordt. Van deze ds. M.S. Roos wordt o.a. gezegd, dat hij de gemeente 's-Gravenhage gediend heeft. Dat moet zijn de gemeente 's-Gravenzande.

Het boek is voortreffelijk uitgegeven. Het telt 247 bladzijden en kost gebonden f 39,50. B.

Boekbespreking

Langs natuurwetenschap en evolutie-theorie
door dr. R. Seldenrijk.

Uitgave van Den Hertog b.v. - Houten.

De ondertitel luidt: Een bijbels-historische ontdekkingsstocht.

Dit boek is het derde in de kompas-serie, onder redactie van prof. dr. ir. J. Blaauwendraad, dr. G. van de Hoek, dr. H.A. Hofman, J.H. Mauritz, ds. A. Moerkerken en drs. P. van Ruitenburch. Ter toelichting het volgende: In de Gereformeerde Gemeenten deed zich de behoefte gevoelen aan bezinnend materiaal op het gebied van bijbelkunde, dogmatiek, kerkgeschiedenis en ethiek. Vooral de studerende jeugd, maar ook ouderen hebben steeds dringender behoefte aan antwoord op vele vragen. De redactiecommissie streeft er naar regelmatig publicaties te laten verschijnen, die een bijdrage vormen tot verantwoordde meningsvorming.

Na een *Ter inleiding* komen in het boek de volgende hoofdstukken: 1. Bijbeltaal en geschapen werkelijkheid, 2. De oorsprongs-vraag, 3. De Reformatie en de moderne wetenschap, 4. Darwin en de wordingsgeschiedenis van zijn afstammingsleer, 5. Het leven wetenschappelijk verklaard, 6. Wetenschap of dwaling?, 7. Beschouwende terugblik. Dan komen er nog een bronvermelding, een personenregister en een zakenregister. Het boek bestaat uit 219 bladzijden en is van het begin tot het einde een getuigenis. De schrijver wil naar Gods Woord luisteren en dat Woord laten spreken. We hebben als belangstellende 'leek' dit boek van een wetenschapsbeoefenaar gelezen. Het geeft een goed antwoord op vele vragen waarmee ouderen en jongeren kunnen zitten. Daarom willen we dit boek van harte aanbevelen. Het kennis nemen van dit boek kan velen tot grote zegen zijn.

Om een indruk te geven van de betekenis van dit boek willen we het geschrevene *Ter inleiding* hier overnemen:

"In 'Fossielen - een beeld van de evolutie' van prof. dr. G.G. Simpson staat onder de tekening van een *kinderhand met een slakkenhuis* het volgende geschreven, "Een kind met een slak in de hand. Beide behoren tot het dierenrijk en als zodanig zijn zij dus aan elkaar verwant. Hun ontwikkelingslijnen gaan even ver terug. Het zijn beide nakomelingen van een groep voorouders die op zijn minst één miljard jaar geleden leefden. Zij hebben allebei nog veel met elkaar gemeen en bezitten dezelfde fysiologische en biochemische eigenschappen. In bepaalde opzichten verschillen ze enorm veel van elkaar, omdat hun afstammelingen - vanaf het moment dat zij uiteengingen - zich in verschillende richting hebben ontwikkeld. Beide zijn via nog oudere stamvormen ook verwant aan alle tegenwoordig levende planten en zelfs - wanneer wij nog verder teruggaan - aan de levende organismen die noch planten noch dieren zijn. Alle levende wezens op aarde vormen dus één ontzagwekkende eenheid en het heelal vormt op zijn beurt een nog grotere eenheid."

De evolutie-theorie wordt nagenoeg algemeen aanvaard. Er zijn evenwel nauwelijks mensen te vinden die zich serieus verdiept hebben in deze kwestie. Toch *overheerst de evolutie-theorie wereldwijd* de scheppingsleer. Ongeveer 98% van alle onderwijsinstellingen verbreid over de gehele wereld leert dat het universum miljarden jaren oud is. Miljoenen jaren geleden ontwikkelde zich het eerste, primitieve leven. Tijdens deze ontwikkeling is uiteindelijk ook de mens te voorschijn gekomen. Communisten gebrui-

ken de evolutie-theorie als basis voor hun filosofie en zij beheersen de helft van de wereldbevolking. In Japan, Korea en Taiwan wordt het Shintoïsme overheerst door het evolutie-onderwijs. Ook in West-Europa, Afrika, (Zuid-)Amerika en Canada wordt de evolutie-theorie nagenoeg zonder enig alternatief onderwezen. De voorbeelden zijn schier eindeloos uit te breiden. Het maakt nauwelijks uit of het neutrale, christelijke, joodse of islamitische onderwijsinstellingen betreft.

De evolutie-theorie is niet maar zo een model voor de oorsprongs-vraag. In deze theorie worden natuurwetenschappelijke gegevens vermengd met een anti-bijbels geloof over het ontstaan, de zin en de toekomst van de wereld. Het is dan ook beter om niet te spreken van een natuurwetenschappelijke theorie. Juister is het te spreken van een *heidens geloof* met een alles-doordringend karakter. Zelfs binnen het christelijk kamp aanvaardt men deze theorie als vanzelfsprekend. God mag dan het grote Brein achter de evolutie zijn, maar de bijbelse gegevens over de werkelijkheid zijn ingehaald door de nieuwste gegevens van de natuurwetenschap.

Dit moge een begrijpelijke houding zijn, zij is er niet minder om te betreuren. Het is zuiver wetenschappelijk gezien een *absolute misvatting* dat de evolutie-theorie meer heeft in te brengen dan de scheppingsleer. Eveneens getuigt het van verwarring als een bijbelse voorstelling betreffende de werkelijkheid van de wereld bestempeld wordt als een tijdgebonden wereldbeeld van bijbelschrijvers. Als we dit standpunt huldigen, is het onbegrijpelijk dat de grondleggers van de natuurwetenschap belijdende christenen (in de reformatische zin) waren. Toch is dit zo. De lezer die nu de *inhoud van dit boek* overziet, bemerkt dat het bovenstaande nader wordt uitgewerkt. Het lijkt nuttig in een eerste hoofdstukje iets te zeggen over de manier waarop de Bijbel spreekt over natuur en geschiedenis. De oorsprongs-vraag heeft al oude papiern (hfdst. 2). Voor de basis van de moderne wetenschap is de reformatische levensovertuiging van grote betekenis geweest (hfdst. 3). Charles Darwin - de vader van de evolutie-theorie - is niet alleen een kind van zijn tijd, maar vooral een prooi van het ongeloof (hfdst. 4). In hoofdstuk 5 worden de evolutie-theorie en haar gevolgen in grove trekken beschreven, terwijl hoofdstuk 6 de basis van deze theorie op bijbelse en wetenschappelijke gronden beoordeelt. Dit wordt in het laatste hoofdstuk toegespitst op een christelijke levenshouding, die niet verouderd al vordert de natuurwetenschap.

Veel ouderen en jongeren - vooral bovenbouwleerlingen van middelbare scholen en beginnende hbo/universitaire studenten - raken in verlegenheid en innerlijke strijd

tegenover het gedachtengoed van onze moderne samenleving. Dit gedachtengoed is sterk beïnvloed door natuurwetenschap en evolutie-theorie. Daarom is deze bijbels-historische ontdekkingsstocht geschreven als *handreiking*. Om dit op *niveau* te kunnen doen, gaan enkele paragrafen wat (te?) diep op de stof in. Toch kan het boekje voor een grote doelgroep en voor verschillende doeleinden tot steun zijn. Daarom is het systematisch opgezet, zijn er doorverwijzingen aangebracht en is elk hoofdstuk van een samenvatting voorzien. Het personen- en het zakenregister maken de inhoud gemakkelijk toegankelijk bij het naslaan."

Tot zover de inleiding. Deze laat ons duidelijk zien hoe belangrijk dit boek is. De prijs van het boek is f 22,90. B.

STATENVERTALING

contra

NIEUWE VERTALING

(7e tienduizendtal)
A. Bergsma.

In deze brochure wordt aangetoond op welke manier kernwaar heden uit de Schrift in de nieuwe vertaling van het NBG (1951) worden aangetast en verzwakt.

De brochure "Groot Nieuws, een ramp voor de kerk" toont aan hoe de Schrift door de moderne "dynamische" vertaalmethoden van haar kracht wordt beroofd.

De brochures tellen resp. 48 en 68 pagina's en kosten f 3,95 en f 4,75, excl. verzendkosten.

Bestelling in enveloppe zonder postzegel sturen aan:

**GEREFORMEERDE
BIJBELSTICHTING**

ANTWOORDNR. 18 3300 WB DORDRECHT

WESTKAPELLE
TE HUUR

Vakantiehuis en luxe
stacaravan op zeer mooi
en rustig plekje op
boerderij bij het strand.
Tel. 01187 - 1441.

**PLAATS UW
FAMILIEBERICHTEN
IN
BEWAAR HET PAND**

Wel eens op
TEXEL
geweest?

Beslist de moeite waard.
Bos, duinen, zee, vogel-
broedplaatsen,
visgelegenheden, etc.,
en ... rust.

U kunt op
'DE VERRASSING'
gebruik maken van
volledig pension voor
groot en klein.

Prijzen v.a. f 285,- p.w.
Of u kunt kiezen voor
een bungalow met alle
comfort of sta-caravan.

Voor 60-plussers
speciale voor- en
naseizoenprijzen.
Vraag vrijblijvend onze
kleurenfolder aan.
Tel. 02223-661 of 391.

Volledig pension aan-
geboden in het landelijk
dorp Kesteren in de Be-
tuwe, 3 km. van Rheden.

**PENSION
DE PEEL**

Familie Knuivers,
Boveneindsestraat 14,
4041 EJ Kesteren,
tel. 08886-1687

boeken	chr. boek- en muziekhandel BOEKHUIS HET KOMPAS Dorpsstraat 164 Scherpenzeel, tel.: 03497-4355	
gramm. platen cassette's cd's		
schrijft.		
wenskaarten		
kado-artikelen		
drukwerk: trouwkaarten geb. kaartjes	Onze aanbiedingen, het hele jaar door, zijn beter voor uw beurs. Eerlijk en goed advies zijn tegenwoordig onbetaalbaar, daarom zijn ze bij ons gratis . Het is maar dat u het weet... Pak daarom NU de telefoon of kom even langs. de winkel met de service en gezelligheid van vroeger	

STICHTING
REFORMATORISCHE
HULPAKTIE
WOORD EN DAAD

**WOORD
& DAAD**

Postbus 560,
4200 AN Gorinchem
Telefoon 01830 - 24288
Postbank 30.20.900
ABN 50.98.11.566

HELP EEN KIND MET:

- voedsel en kleding in acute noodsituatie van nu
- onderwijs om op eigen benen te staan voor straks
- bijbelse boodschap die tot zegen kan zijn voor altijd

FINANCIËLE ADOPTIE v.a. f 37,50 p.m.

Informatie wordt op aanvraag toegezonden.